

Péter László:

Kodály Szegeden

(*Kiadja a Somogyi-könyvtár, 1982. 192 old.*)

A honismeret élesztésében, ápolásában és terjesztésében sajátos hivatást lát el a szegedi *Somogyi-könyvtár* (mely nevét alapítója, dr. Somogyi Károly kanonok után viseli). A *Somogyi-könyvtári Műhely* című időszaki kiadványa már hosszú ideje helytörténeti folyóirat szerepét tölti be, mind szélesebb kitekintéssel, gazdagodó tartalommal és ügyelve időszaki témák földolgozására, megemlékezésekre is. A másik kezdeményezés a *Somogyi-könyvtár kiadványai* sallangtalan sorozatcímét viseli, s egész kis házikönyvtárat tehet már ki a nagy múltú város iránt érdeklődők polcán. Nyomban helyesbíteniük is kell, mert nemcsak számukra. Igaz ugyan, hogy valamennyi kis kötet fókuszba Szeged, de fénycsóvát sokkalta messzebbre vet: bevilágítja történelmi, irodalmi, művészeti, tudományos életünk egy-egy országos jelentőségű részletét is.

Ilyen a sorozat legújabb műve is, amely többszöri jubileumi. A megjelenés 15. esztendejébe lépve ugyanis ez a 25. kötet és Kodály Zoltán születése századik évfordulójának tiszteleg. A szerző a sorozatszerkesztő, a Somogyi-könyvtár tudományos tanácsadója, akinek munkássága elválaszthatatlan a Tisza-parti várostól. Arra mutat példát – mint egy értékelője írta a munkásságáról –, hogy *minden helyi érdek általánosabb közérdek is*, föltárva az összekötő mozzanatok, szálakat. Ezt követhetjük nyomon a mostani könyvben is, mely tulajdonképpen párja az ugyancsak Péter László tollából tavaly megjelent *Bartók Szegeden* című munkának. Lokálpatriotizmus nélkül megköszönhető: Bartók és Kodály révén *Szegedet a magyar népzene gyűjtés bölcsőjeként emlegethetjük*. Kodályt már 1905 tavaszán Szegeden találjuk, amint a környéken béresektől, halászsoktól jegyez le dallamokat. Népdalgyűjtő útjainak időrendi táblázatában tehát ez áll az első helyen. Azt is megtudjuk: kinek köszönhetően, Egy *Bauer Herbert* nevű szegedi egyetemi hallgatónak, kit később *Balázs Bélaként* ismert meg az egész világ. Ő hívta le Kodályt – pesti Eötvös kollégiumbeli szobátársát – szülővárosába. Talán kevésbé köztudott, hogy Kodály ismertette meg egymással Balázs Bélát és Bartókot, s hármuk egyéni törekvései így futottak össze a közös cél irányába.

Később családi kapcsolatai is voltak a városban: Kodály Zoltán Emília néniének fia, *Rózsa Andor* élt itt családjával, kiket többször is fölkeresett. Az igazi baráti köre – Balázs Béla és Juhász Gyula szűkebb társasága – semmiképpen sem maradt nyomtalan oeuvre-jében. (Érdeklődéssel várhatjuk Balázsnak a születési centenáriuma, 1984-re megjelenő Naplóját, amely sokoldalúan tanúskodik kettőjük kapcsolatáról.) Van abban valami meghatározó, ahogyan a magányosnak tartott költő, *Juhász Gyula* az elsők között hirdette Kodály jelentőségét, s aggasztotta nagy népzene gyűjtésének mostoha sorsa Horthyék Magyarországon.

Örömmel olvashatunk azokról is, akik Szegeden, de megintcsak többnyire országos értékjelzőként, dicséretes *úttörői voltak a kodályi muzsika győzelmének*, mint különösen *Szeghy Endre, Kertész Lajos és felesége*. Hozzáértő és lelkes zenekritikusok is segítettek híveket toborozni, táborot teremteni Bartók és Kodály új művészetének Szegeden. Az ő neveik is megérdemlik az országos nyilvánosságot, mint köztük a kilencvenedik éve fölött járó *Erdélyiné Lengyel Vilma*, a 85 évesen is alkotó *Donátsy Kálmán*, s az elhunyt *Vér György, Csányi Piroksa, Gábor Arnold, Maklári Lajos*.

Az is több, mint pusztán szegedi érdekesség, hogy Kodály gyűjtötte és földolgozta népdalt hazánkban először Szegeden mutatott be énekkar hangversenydobogón. Egyébként cikkek, kritikák tanúskodnak az olvasmányok is érdekes kötetben arról, hogy több művét *először itt, vagy kevéssel az országos bemutatás után mindjárt másodszor* adták elő Szegeden, s értékelendő kezdeményezés volt 1930-ban a Hány, 1974-ben pedig a Cinka Panna második hazai bemutatója. A *szegedi szabadtéri színpad* többeszes közönsége előtt pedig már a felszabadulás előtt és a fölújított intézményben pedig többször is fölcsendültek a Hány János dallamai legnevesebb művészeink előadásában. Az idén is, Kodály esztendejében a Hányval nyíltak a Dóm téri szabadtéri produkciók.

A Dóm téri Nemzeti Emlécsarnokban 1970 óta *bronz dombormű* (Vigh Tamás alkotása) is hirdeti Kodály emlékét. Az arra járók a most megjelent könyv olvasása után bizonyára bensőségebben tekintenek föl a Mesterre, kinek szegedi *szíves látogatásairól* is megnyerő képet kaphattak a lapokon. Egyebek között ismét csak olyan kiemelkedőkről, mint amikor 1938-ban Magyarországon először itt vezényelte a *Budavári Te Deumot* (melynek egyébként a főváros után Szegeden volt az első hazai előadása), s az utolsó szegedi útjáról, 1954-ben, amikor jelenlétében szólalt meg a szín-

házban helyi kórustól és szólistáktól a *Psalmus Hungaricus*. Az egyetlen után a énekkar adott elő az általa választott dalokból. Amit a karvezető Kertész Lajoshoz fordulva ott mondott, érdemes ehelyütt is az idézésre: „A mi fiatalokunkban volt egy álomképünk: az éneklő Magyarország. Álomkép volt ez, hiszen kóruskultúra akkor nem volt, hegedűkísérettel maga énekelt, aki szerette a dalt. Mikor már úgy látszott, hogy álunk lassan-lassan valóra válik, akkor jött a háború. Az ágyúdörgés, a bombák csapkodása között elhalt az énekszó. Most újra énekelni kezd az ország. Itt is, ott is új kórusok alakulnak. Azt akarjuk, és kívánom, hogy az Önök éneke erősebb legyen az ágyúdörgésnél és bombabarabánásnál. Igen sok sikert kívánok ehhez a munkához.”

Lőkös Zoltán

Két új népzenei hanglemezzről

A határsíkon túli magyarság jellegzetes tájainak népzenejét – eltekintve néhány kiadványtól – a hazai néptánc- és népzene mozgalom keretében fellépő együttesek és énekesen révén ismerhetjük meg. Nagyon kevés azonban az olyan lemezek száma, amelyen egy-egy tájegység zenei anyaga eredeti népekesektől és hangszeresektől szól meg. Ezért igen öröndetes, hogy az utóbbi esztendőben két ilyen lemez is napvilágot látott, *Demény Piroska* kolozsvári népzene gyűjtő és zenepedagógus inakteli gyűjtése, és a CSEMADOK lemezkiadványa, amelyen zaboraljai lakodalmasénekeket hallhattunk.

Demény Piroska, a kolozsvári rádió magyar nyelvű adása Vetettem violát című népzenei műsorainak szerkesztője, s már több évtizede járja Erdély falvait. Ennek az alapos gyűjtőmunkának egyik hangsúlyos területe a Bánffyhyunad környékén levő Kalotaszeg. A lemez felirata sajnos csak egy nyelvű – Joci Din Calata- Inuc –, így a lemezismertetőből tudjuk meg, hogy Kalotaszeg egyetlen falujából, Inaktelekről való népi muzsikát hallunk.

A lemez első oldalán hangszeres tánczene szól meg. A kalotaszegi tánc ciklus hagyományos tánc a legényes, a lassú és gyors csárdás, valamint a szopora vagy topogós. Kalotaszeg legrégisebb és legszebb férfitanca a legényes. Ezt a virtuóz, motívumgazdag táncot már nagyon kevesen járkák, egy-egy faluban csak néhányan ismerik. A legényeseknek többnyire híres táncosok vagy prímások neveit adták. A lemezen játszó Kalló Márton 21 legényes táncdallamot ismert, ebből néhányat a lemezen is hallhatunk. Így szerepel rajta Hibi Gyula legényese, Egri Mihály legényese. A legényes alatt a lányok összefogódzva „csoszognak”, miközben csujogatásukkal serkentik a táncosokat. A lemezen hallható hagyományos páros táncok (lassú csárdás, topogós) zenei anyaga főleg új stílusú dallamokból áll. A 2. lemezoldalon néhány szokás-

dallam szólal meg Kalló Márton hegedűjén: egy nagyon szép, archaikus menyasszonybúcsúztató, amelyet régen a lányok háznál tartott siratóeste-ken játszottak, egy régi keserves dallamú katonakísérő és egy rituális szerepet betöltő hangszeres menyasszonytánc. A lemez további részében főleg hangszerkíséret nélküli ún. hajnali vagy asztali nótákat hallunk, amelyek között egy-két régi stílusú, díszített dallam is van, de főleg új stílusú énekek ezek. E többretegű énekesanyag az inakteleki asszonyok „vékony” hangszíni, szépen kötött előadásmódjában szól meg.

Sajnálatos a lemezismertető néhány elírása, továbbá, hogy bár a lemez Romániában 5000 példányban jelent meg, nálunk nem lehet hozzájutni.

A Felvidék egyik leghagyományörzőbb területe a Nyitra melletti Zoborvidék vagy Zaboralja (és nem Zaboralja, ahogy az a lemezborítón olvasható). E falvak peremhelyzetükből és elzártságukból fakadóan sok régies vonást megőriztek számunkra a mai napig, a szellemi és a tárgyi népművészetben egyaránt. Kodály a század első évtizedében sokat gyűjtött itt, s e vidék lakodalmi szokásanyagát szinte még a maga teljességében össze tudta gyűjteni. Ezt a munkát folytatta Manga János, majd pedig Ág Tibor.

A lemez az 1980 áprilisában a CSEMADOK által évente meghirdetett „Tavaszi szél vizet áraszt” VIII. országos népdalversenyen nagy sikert aratott, és nagydíjat nyert „Párta, párta...” című összeállítást tartalmazza. Jókai Mária a lédec-i asszonykórus vezetője, Zoborvidék 10 falujának zenéjéből állított össze egy fiktív lakodalmat.

A házasságkötés régen az élet egyik legfontosabb eseményei közé számított, ezért még a legszegényebbek is emlékeztetéssé akarták tenni. Az utóbbi évtizedekben azonban a hozzá fűződő szokásanyag mindinkább kopik, zsugorodik, bizonyos részletek kiesnek, elvesztik jelentésüket és jelentőségüket. A lemezen azonban még nyomon követhetjük a házasságkötéshez kapcsolódó események apró mozzanatait, szöveg- és dallamgazdagságát. A részeseményeket is finoman kifejtő, szertartásos, mitikus énekek ezek, amelyekben még mindennek és mindenkinek megvan a maga helye és szerepe. Az emberi érzelmek széles skáláját járkák be e szokásdallamok a visszafogott, bánatos pártafeltevő daloktól a leánybúcsúzó és -búcsúztató énekeken át a vidám ajándékvívó, ágyvitelt kísérő és félrecitativ, tréfás veszekedéseken keresztül a végső, felszabadult mulatozásig, hajnalégető nótáig. A lemezen hallgató dallamanyag egy része meghatározott szerepű, s csak egy bizonyos mozzanathoz kapcsolódhat: pl. télizöldszedés vagy a pártafeltevés énekei. Némely dallamok viszont nem kötődnek szigorúan az eseményekhez, hanem a lakodalom különböző szakaszaiban újra és újra felbukkannak más-más szöveggel: az ágyvitel, az ajándékvívás, az esküvőre menetel dallamai.

Igazán örülhetünk, hogy ez a díjnyertes összeállítás lemezzre került. Gyönyörködtető a zabor-

vidéki asszonyok szép, egyenletes, szertartásos éneklésmódja is. Kár azonban, hogy a lemez készítéséhez nem vették igénybe Ág Tibor több évtizedes kutató- és gyűjtőtapasztalatát, amely lehetővé tette volna a még tökéletesebb változatok lemezre kerülését. De igazán csak akkor örvendhetnénk, ha e lemez megjelenésének híre nemcsak szájról szájra terjedne, hanem Csehszlovákiában és nálunk is megvásárolható lenne.

Király Györgyi

Dr. Kós Károly — Szentimrei Judit — dr. Nagy Jenő:

Moldvai csángó népművészet

(Kriterion, 1981. 470 old.)

Az 1981-es év alighanem legszebb könyve jutott kezembe melynek címe: Moldvai csángó népművészet. Olyan népcsoportról szól a könyv, amelynek tagjai a romániai statisztikai évkönyvben nem szerepelnek, tehát „hivatalosan” nincsenek, csupán a valóságban vannak. A csángók, még pontosabban a moldvai csángó magyarok élő valóságának tanúja ennek a könyvnek minden adata, minden ábrája. Ott élnek ők ma is Moldvában, hol életüket elkezdtek 1225-ben, az 1352-ben alakult moldvai vajdaság előtt 127 évvel.

A borítólapon a cím alatt színes kép himző csángó magyar asszonyt ábrázol, ki leányait hímezni tanítja egy rokon asszony társaságában. Külön tanulmányt érdemelne ez a címkép, mert gyönyörködtet és nevelve tanít: a négy nő arc, hajuk rendezése, gondozása, takarása — felsőtestük himzéssel díszített fedése — a himzés módjának tanítása, központban az édesanya tüvel a kezében. . . Beszédes kép, mely figyelemre kényszerít mindenkit, és hang nélkül kiáltja: vagyunk! és a magunk módján így dolgozunk. . .

A könyvet a szerzők felsőtoldal, két térképpel is ellátott, bő irodalmat felsoroló bevezetője indítja, melyből kicsillan a könyv célja, az adatgyűjtés körülményei és az alkalmazott munkamód. További tartalma: Bevezetés, Építkezés, Lakásbelső, Fizekesség, valamennyi dr. Kós Károly és munkatársai munkájaként; a Szóttések, Varrások, Himzések c. fejezetek Szentimrei Judit gondozásában készültek; az öltözetéről pedig dr. Nagy Jenő ad számot, de ő készíti a Csángó szójegyzéket és szómutatót is.

Románia legmagasabb tudományos fóruma, az Akadémia, kutató tervébe iktatta a moldvai csángó magyaroknak, ennek a kevéssé ismert etnikai népcsoportnak néprajzi vizsgálatát. Kós Károly tájékoztató gyűjtésére 1949-ben került sor. Újta azokba a moldvai falucsoportokba vitt, amelyeket az 1930. évi hivatalos népszámlálás magyar nyelvűnek talált.

Az anyaggyűjtés 1953-ban valósult meg. A könyv-író-hármas kisebb expedícióvá bővült: Elebea Secosan textilszakos tanárnővel, Walter Widmann kolozsvári főiskolai tanárral, Lám Erzsébettel, Halay Hajnallal, Liszka Máriaival, Starmüller Gézával, Péter Dezsővel, Török Pállal, Szőcs Sándorral és másokkal. Újabb kiszállások a Tatros, Tázló és az Ojtoz vizek völgyébe történtek. Eme völgyek anyagi kultúrája a Csíkkal, Háromszékkal való közös érintkezés révén lépést tartott a székelyföldi fejlődéssel. A csángó falvak hagyományörzőbb és sajátosabb népi kultúrájú keleti csoportjai a Szeret mentén sorakoznak a Moldva-Beszterce és Tatros folyók torkolatánál. A középső falucsoport jelenti a csángóság súlypontját. A kutatócsoport gyűjtőközpontnak Bogdánfalvát választotta, ahonnan Bălcescu (a korábbi Ferdinánd és még korábbi Újfalú) és Trunk a szeret-parti halászfalu rajzott ki. 17 szeret-parti és 8 más csángó ponton végeztek gyűjtőmunkát. 700 lapnyi szövegre, feljegyzésre, 1000 perspektivikus szerkezeti, részlet-, helyszíni rajzvázlatra és közel ezernyi fényképre tettek szert.

A csángóság zöme csíki és háromszéki eredetre mutat, hiszen telepük legnagyobb részt a Szeretbe ömlő mellékvizek mentén találhatók, bővíző források, sós kutak közelében. Szeret lapályát a csángóság Mezőségnek hívja. Sós kutak vannak Bogdánfalván, Klézsen, Akna környékén és a Sóstázló folyamán. Irányítás nélkül épült és települt falvak, régi falvakhoz hasonlóan, az ún. *kusza* falvak csoportjába tartoznak. A csíki és háromszéki falvak tízes rendszeréhez hasonlítanak. A csángó falvak az említettekhez hasonlóan vérségi alapon keletkezett, egymástól távol, vagy már egybeolvadt falurészekből állanak. Pl. *Lujzikalagor*, *Nagy- és Kis-Kalagor* már teljesen összeépült, valamint *Oszebic* faluból áll. Lészped részei: *Rácsilla*, *Ciginyahegye*, *Dullóhegye* és *Ignáchege*. A falu közt kanyargó utcák kétfélek: a településen átfolyó patak köves medre, valamint a telkekkel beépült emelkedések, dombok élei. A főutakból ágaznak ki minden irányban a kisebb *ulicák*, rendszeren zsákutcák, amelyek külön nemzetiséghez tartoznak. Ez a zsákutcai csoportosulás jellemző a Szeret-Tázló-Tatros völgye régi csángó falvaira. A zsákutca a rokonok (*vérek*) nemzeti tulajdonai, melyet kapuval is elzárhatnak.

A moldvai magyarságnál van egy másik újabb települési forma is, ezek a nem régi földosztások idejében (1864 és 1922) keletkeztek a hatóság által kijelölt helyeken. Így jöttek létre az „*Új faluk*” a *szelistyké*, melyeket a hatóságok többnyire az uralkodóház tagjairól vagy történelmi személyiségekről, költőkről neveztek el. Pl.: Ferdinánd, Traian, Bălcescu, Kogălniceanu stb. Ezeknek telkei a főútra merőlegesen állnak.

Tiszázatlan, hogy volt-e csángó falvaknak külön öngazgatása, főleg a volt szabadparaszt (*rezes*)/falvak: Klézse-Somoska, Forrófalva, Lujzikalagor stb. A falusi írásbeliség teljes hiánya miatt erre a kérdésre nincs válasz. Gyér adatok arra mutatnak, hogy voltak ilyen falvak, de az igazoló iratok eltűntek.

A közös használatú építményeik közül az utcai kutak tűnnek fel: a *gerezdés gárgyájú* kerek kutak vagy csőrlős kutak. Hidak csak az első világháború után épültek. A *patakmalmok* a bojér tulajdonát képezték. Némely falu végén *hinták* állanak, a *vasverő* műhelyek előtt *iskolák* – *kalo-dák* a lovak, tehenek patkolása megkönnyítésére. A falvak emelkedettebb pontjain kis falusi templomok épültek, kápolnák és haranglábak az uniformizáló törekvések előtt. A temetőben a felnőttek keresztjei 2–2,5 méter magasak. Az egykorú falu roppant nagy gyermekhalandósága páratlan művészi ábrázoláshoz jutott itt. Az ilyen hatalmas keresztet mindenfelé körbeveszik a családbeli kisgyermekhalottaknak apró keresztjei. A felnőttek keresztjei felírást kaptak, mely a kiskorúakról hiányzik. A férfi keresztjei mellé a lakodalomból ismeretes *vérágos pálcát* kötik, a terhes anya sírkeresztjének vállára apró kereszt kerül. A halott foglalkozását mesterségével kapcsolatos ábrázolással érzékeltetik. Pl. a kerekének *kézvonót-bárdot* és *kereket*, az egyik szövőasszonynak *vetéllőt* alkalmaztak a keresztjére.

A legszívesebben ezzel a részletességgel ismertetem a könyvet – minden mondatában új szóval, mozzanattal, de meg kell elégednem a továbbiakban a rövidebb számbavétellel.

A fasorokkal és sövényvel elkerített *élet* közepe: táján áll a ház, előtte az udvar, melyhez az utca felől kapuval ellátott keskeny bejárat vezet. Az udvar sarkában áll a *marhapajta*, majd az udvaron körben kisebb épületek: sütő, disznópajta, tyúkpajta, kukoricatartó kosár, hámbár, kút, szenes kilérek, pincék. A ház a többi épületnél magasabban fekszik. A régi század virágoskert is tartozott a szokásos virágokkal, pillangóvirág, tányérvirág, rezeta, ablakvirág (muskátlí) ... stb.

Magyar néprajzi különlegességeket említi a szerző az ott levő kerítéseket... „Nincs még egy néprajzi táj, ahol még annyi és olyan mesterséggel készült vesszőkerítésekkel találkozhatnánk, mint a moldvai csángóknál, ahol a vesszőből kertelt magas kertek az utcakép lényeges elemei.” A kapuk között fedeles kapuk láthatók, melyek jól emlékeztetnek a mintákra: a székely kapukra. Felsorolja a 12-féle építőszerszámot, majd 8-féle famegmunkáló eszközt. A múlt század végi gazdasági fejlődés eredményeként a *csűr* említi. Az első csűrépítést *Duma György* így mondja el: (1954) „Ez az istállóféle vagy 50 éve jött be Erdő felől. Volt egy Filip János, ő Dánfalváról jött ide, ő mondta, hogy ott így csinálják a csűröket. Ő csinált isz... építése a környékén hamar elterjedt.” Sajátos csángó épületnek minősül Moldvában a nyári tűzelő vagy *buketeria*, melyet favázsa sárral állítanak.

A régi szegény csángók földbe ástott vermekben (*bordé*) laktak. Később náddal fedett boronaházakban, bikk- vagy szádokfából (hársfa), mások fenyőboronából építettek házat. Az 1920-as évek után *sípkás* vagy *csípkés* falú házakat építettek. Fedelük előbb nádas, később szalmás réteg volt, később zsinidyleire került sor, végül pedig a cserépre. A házak falait sárral *sikárolják*, a házak földjét

sárga agyaggal kenik föl. Felsorolja a könyv a házépítésnél alkalmazott szerszámokat, és rajzban is szemlélteti őket, majd a házépítő *kalákról* emlékezik meg. Az ácsmesterséget, mint legelőször kifejezett szakmát alaposan tárgyalja. Az épületszerkezetek ismertetése során elmond minden tudnivalót: mind a nagyobb, mind a kisebb épületeket talapzatra állítják, hogy ne süllyedjen. Talapzatra kerültek az éger, nyár, bikk, szádok, fenyő *gombolyag* fák, melyeket a sarkokon gerezdbe összezeresztve, 10–12 rendbe állítottak fel két méterig, legfeljebb a *falgerendát*, majd a *szarvazókat* és magát a *szarvazatot* teszik fel. Az egész csángó területen egyetlen házfedélforma látható: a régi *négyszögletes* sátorfedele. A ház ajtaja is faragott, bükkfadeszkából készült. A régi fakilincset, pecket kívülről madzaggal emelhették. A kezdetleges lakóház a moldvai magyaroknál is egyetlen helyiségből állott. Ennek emlékét a már említett nyári konyha őrzi. Ezután a kétsejtű ház következik, szintén egyetlen bejáratral. Az új helyiséget *eresznek*, de *színek* is nevezik. A kétreszes ház beosztását rajzban közli a könyv.

A hagyományos csángó lakásbelső változásában mutatja be a szerző. Az ismétlődő földosztások, a termelékenyebb mezőgazdaságra való áttérés, az utak, vasutak építése, a javuló anyagi élet, a látókörtágulás a lakásban is megmutatkozik. Ha ezt a ráakódást lerántjuk, úgy előáll a hagyományos csángó lakásbelső. Az egykor hozott székely örökség és a moldvai táji, etnikai hatások egybeolvásával jellegzetes táji egységgé alakult. A régi füstfogós, kemencés tűzelés moldvai megoldásokkal párosul. A bútortart a székely falusi asztaloság hatására nagy változásokon ment át, enyvezett, festett bútorokkal egészül ki.

A berendezés alakulása kapcsolatban áll a ház beosztásával. Az elrendezés lényege az ősi egysejtű hajlék óta alig változott. Ez a pásztorkunyhó berendezéséből látható. A tűzhely a tűz, illetve a parázs védelmére sárból és kőből épült. A tűzhelynek a helyiség belseje felé mutató kiugró sarkán tűzlenek. A legtöbb helyen kemence is volt. A részletekbe menő leírásokat a szemléltető és a változatokra is kiterjedő rajz vagy fényképfelvétel követi tökéletes kivitelben. Sor kerül a füstfogók, csempék bemutatására, a pad és láda érzékeltetésére, a székasztal és ágy számbavételére. Nem maradnak figyelmen kívül a falibútorok sem, a háztartási eszközök is sorban következnek. Moldvában a fazekasság által készített cserépedényekben főznek a tűzhely parazsa és forró hamuja közé állított fazekakban. A fazekakon kívül a tejes- és vizesedény, a savanyúság- és zsírtartó, a tál- és csuporfélék mind fazekasok által készített cserépedények. A moldvai fazekasok a zárt kemencében még mázolatlan fekete edényt is állítanak elő. A legjelentősebb csángó fazekasközpont Gorzafalva, melynek történetét hitelesen mutatja be a könyv. Megismertet az ottani fazekasság fejlődésével, az agyag beszerzésével, előkészítésével, a korongolással, a szárítással, égetéssel, díszítéssel, készítményeikkel, az árusítással és a szekerességgel.

A szőttesekkel, varrásokkal, hímzésekkel foglalkozó fejezetek szerzője 1933-ban járt a kalagori búcsún... ott látott színes szőttesekbe öltöztetett falakat, fehér szőtteskendős asszonysereget. „Sose hittem volna – írja –, hogy minimális bútorral ilyen otthon lehet teremteni.” Nemcsak szemmel, de kézzel is végigsimogatta a szőttesekkel felöltöztetett falakat... Színes szőttesekkel letakart ládából szedték elő a gazdagon hímzett ingeiket, szorosan derekukra tekerték az arasznyi széles, hosszú öket (övedzőket). Az ajtóval szemben tornyosult a *ronygya*, a hozomány. Az ötvenes években még minden háznál termeltek kendert, és juhot is tartottak. A kendertermelés és juhtenyésztés között szorosabb kapcsolat van, mint azt az ember gondolná. A kender és a gyapjú szállá fonva, bordába szöve öltöztette fel a csángók házait és lakóit télen-nyáron, hétköznap és ünnepnap egyaránt. A nyersanyagok szövés módok, a szín- és az ízlésvilág változásával a szőttesek, majd a hímzések történeti fejlődését tárja a szerző pontosan szemünk elé. A csángó asszonyok még a XX. század derekán is éjjel-nappal szőttek, hogy a házat és családot felöltöztessék. A hetvenes évekre azonban már eltűntek a megcsodált fehér szőttes fejrevalók. Az ötvenes években még csak elvétve volt bolti fejkendős az asszonyok között, de 1978-ban Diószénben a János-napi búcsún már csak három idős asszony ragaszkodott fenséges viseletéhez. Hetvenkilencben pedig már nyoma sem volt. A Csehszorból elterjedt kis négyzetes rózsás kendő lett a moldvai csángó nők fő ékessége.

A moldvai asszonyok szövő-fonó munkájáról már sokan megemlékeztek. Moldvában a kendert szedik, *tyépiák*. A megszártított kendert rágtatják, áztatják, szárítják, tilolják, gerebenelik, néhol léhelik, majd megfonják és a fonalat megszövik. A kenderből zsák- és lepedőfélleket, viselő-fehérművászmat, gyapottal keverve ünnepi fehérműt, párnát, kendőt, abroszokat készítenek. A gyapjúból posztó- és pokrócféléket szönek, a család férfi tagjai részére felsőruhát és takarót szabnak. A szőttesek, szövés módok című fejezet szemünk elé tárja a férjhez menő lány kelengyéjét, a viselőszőtteket, a vászonfélleket és a posztófélleket. Ezek után a színes vászonszőttekre tér. A felsoroltakat hatalmas fényképanyag teszi érthetővé, megfoghatóvá, szinte megismételhetővé. A varrások, hímzések, vászonhímzések, inghímzések következnek, majd az öltésmódok, a díszítőelemek fejezete tanít meg sok mindent.

A moldvai csángóság öltözetének jellemző vonásai: a férfiakra a hosszú szűrű szűk vászon vagy gyapjú posztónadrág, a kieresztett aljú hosszú ing, széles övvel, kucsma és kalap, bocskor és csizma. A nőkön hímzett vászoning, hozzávarrott ingajjal, ezen csíkos fekete gyapjú lepelcsoknya. A moldvai csángóság és románáság ezt az öltözetet ma „magyar öltözetnek” tartja és nevezi, az erdélyi magyarság viszont „román viseletnek” mondja. A fejezet szerzője a csángó öltözet általános ismertetése után

rátér a kérdés korábbi irodalmára, majd lényegi munkáját *Női öltözet* című fejezettel kezdi el. Minden korosztálynak sajátos hajviselete és fejrevalója volt és van. A moldvai román és magyar női fejrevalójáról meg lehet ismerni. A 4–6 éves leánykák közepén *választyékban* választják el a hajukat. Az iskolás leányok két fonatba font hajjal járnak. A nagyleányok a múlt században két ágba font hajukat egy 20–25 cm átmérőjű hántott favessző vagy drót karikára csavargatták fel, arra tűzték a gyönggyel televarrt vászoncsíkot, mely hátul a hajat lefogta. Ezt a hajfonatot *gecának* hívták. A geca viselésének társadalmi vonatkozásai voltak. A geca a nagyleányság jele, melyet ünnepélyes keretek között tettek fel: *felfonódtak*. A leányok leánytemetésekor kibontott hajat viselnek a hátan leeresztve. A női fejrevaló vidékenként több fajta: keszkenő, a ruha, a kendő, tulpán. Ezek alatt viselték a *kerpát*, a *fézt* és a *csepszet* vagy *főkötőt*. A női alsóruhát egyetlen ruhadarab: az *ing* alkotja. Művészi szempontból legértékesebb. Vele a régi ingtípus öröződött meg, mely a XVIII. századi Délkelet-Európában közös darab. Szerkezetében és díszítésében jó példáját mutatja az alkalmi vidékek és korcsoportok szerinti tagolódásnak. Az ingen alkalmazott himvarrás a feltűnő. Majd az ing négyféle változatát sorolja fel, készítmény módjukat rajzban is szemlélteti. A szoknyarögzítőket *övöket*, *bernyéceket* külön tárgyalja. Ezután ugyanezzel a részletességgel a bőrruhákra tér, főként a *keptárra*, *bundára* és *koszókra*. Az öltözet előállításának leírása és az öltözködési módok következnek. Mindezt bőszéges fényképanyag teszi érthetővé, megfoghatóvá. Ezek után a *szőttes* és *felsőruhák*ról emlékezik meg. Legjobb darab a *szoknya* (szokmány), melyet a székelység zeke néven ismer vagy cedeleként említ. Ezek készítésének rajzos ismertetése következik. A szoknyaféléknek négy fajtája van: *katrinca* vagy *karinca*, a selyem *fata*, a pamut *pestiman* és a klot *fustet*. A lábbeliről is megemlékezik: ennek legelsőbb fajtája a nőknél a *bocskor*, amely házilag cserzett borjúbőrből készült. Felerősítéséhez vékony szíjat vagy *pórát* használtak. Lábakat kapcsába csavarták. Későbbben papucsot, száraz *bokáncsot* viseltek. Télen csizmában jártak. Legújában a cipőre, félcipőre tértek át. Leírja a menyasszonyi öltözetet is. Ezután a férfióltözetet tárgyalja. Annak hajviseletét, kalapját, kucsmáját, megemlíti a kalapdíszeket és a bajuszt is. Alsóruhájuk a széles hosszú ing, a szűk gatyá, amelyet a *déző* szorít le. Az ingviseletet is tárgyalja, leírva azok készítését. Felsőruha, bőrruhadarabok, szőttes és kötött felsőruhák, nadrágfélék, lábbeli, a vőlegény öltözte, ékítmények az öltözeteken, kiegészítő ruhadarabok és a halott öltözte következnek, majd pedig a ruházat tisztántartása.

A visszatekintés fejezete zárja a felbecsülhetetlen értékű könyvet. A csángó csőjegyzők és szómutató 2500 szót értelmez, tisztáz.

Dr. Domokos Pál Péter

A Journey from Komara or Gomora to the Mine-Towns in Hungary and from thence to Vienna

(Utazás Komáromból a magyarországi bányavárosokba és onnan Bécsbe)

(OSVETA, Martin, 1981, 51 oldal)

Érdekes és dicséretes dologra vállalkozott a túrócsentmártoni (Martin) OSVETA Könyvkiadó Vállalat, amikor megjelentette Edward Brown (1644–1708) orvos és természettudós közép- és délkelet-európai útírásiából a mai Szlovákia területére vonatkozó rész angol szövegének fakszimile és ennek szlovák nyelvű fordítását (Cesta z Komárna do banských miest v Uhorsku a odítal' do Viedne.)

A magyarországi bányák gazdag lelőhelyeinek híre eljutott az ország határain túl. Nemcsak a híre, de a nemesfém, valamint a réz és a vas olyan mennyiségben fordult elő, hogy kivitelre is került belőle, még a tengeren túli országokba is. Két jelentős bányavidék volt, az egyik a Garam két partján Újbányától egészen Breznóbányáig terjedt. A másik alapjában véve a Szepes–Gömöri-érchegységgel azonosítható.

A jelentősebb bányatelepülések a XIII. és a XV. század folyamán mindkét területen a szabad királyi városok rangjára emelkedtek. E virágzó bányavárosok iránt nagy volt az érdeklődés. Az útíráások nemcsak a törökök elleni harcokra és a politikai viszonyokra fordítottak figyelmet, hanem – szerzőik felkészültsége szerint – a természeti kincsek, a termelés, a bányászat, a kohászat, az ásványvizekre és a gyógyforrásokra is.

Edward Brown felvidéki útjára Komáromból indult el, majd a Csallóköz északi részén haladva a Vág és Duna találkozásától a túlsó parton folytatta útját, és az Érsekújvártól egy mérföldre fekvő Gúta erődítményéhez ért. A fiatal utazó nem volt rest felmenni a toronyba, ahonnan jól látta az érsekújvári pasa palotáját, ami azelőtt a pozsonyi

hercegprímás tulajdona volt. Gútáról azután Vágfarkasdon át folytatta útját Vágsellyére. Az itteni erőd védte a Vág átkelőhelyét a törökökkel szemben. Utazásának korábbi útvonala Liptótvár, Galgóc, Pöstyén és Nagytapolcsány, majd a hegyeken keresztül Magyarország legnagyobb bányavárosába, Selmecbányára érkezett.

A ma emberének ez a kacsaringós út nem tűnik logikusnak. Brown azonban kénytelen volt kerülni utat tenni, mert a Felvidék déli része török megszállás alatt volt. Azon az úton, amerre utazhatott, mindenütt a török pusztítás képe tárult eléje. Nagytapolcsányban a várost és a templomot felégették, Kolos község lakosságát elhurcolták, Zsarnócat pedig gyakran látogatták a törökök adószedés céljából.

Brown Selmecbányán, Európa leggazdagabb ezüstlelőhelyének városában tartózkodott a leghosszabb ideig. Megnézte a város nevezetességeit, de elsősorban a bányák iránt érdeklődött. Csodálkozva látta azt az elmés szerkezetet, aminek segítségével kiszivattyúzták a vizet a bányákból, de nem kerülte el a figyelmét az ezüst feldolgozása sem.

Selmecbányáról a közeli fürdőbe, Szklenóra és Vihnyére látogatott. Ezt követően Kőrmöcbányát kereste fel, ahol állítólag 770-ben kezdték a bányászatot. Itt az arany bányászatát és feldolgozását tanulmányozta. Több napi itt-tartózkodás és a város nevezetességeinek megtekintése után Besztercebányára ment, ahol a legnagyobb magyarországi rézbányák voltak. Miután a réz nagyon erősen összenőtt a kőzettel, elválasztása nagyon összetett és munkaigényes. Brown leírása szerint a kibányászott rézércet tizenegyszer pörkölték, azután olvasztották, míg alkalmassá vált a további feldolgozásra.

Ezután ismét fürdőbe látogatott el, a két magyar mérföldre fekvő Stubnyfürdőbe. A víz hőfoka hasonló az angol királyi fürdőkéhez – írja Brown. Hét fürdő volt az időben Stubnyán: az első a nemeseké, a második az előkelőké, a harmadik a parasztférfiaké, a negyedik a parasztasszonyoké, az ötödik a koldusoké, a hatodik a vérbajosoké és a hetedik a cigányoké. Stubnyáról a Nyitra folyón keresztül Bajmócra utazott angliai vándorunk, majd a Vág mentén Pozsonynak vette útját, ahol éjszakázott. A Dunán komppal kelt át és Schwechat érintésével Bécsbe érkezett.

Brown Magyarországon azon vidékeit, ahol átutazott, Ausztriától eltérőnek találta. A tatárok és a törökök számos helységet teljesen elpusztítottak, felégették, a lakosságot elhurcolták vagy legyilkolták. Más helyeken sarccal nyomorították a lakosságot, ezért nagyon szerényen éltek, hogy ne vonják magukra a figyelmet. A törökök által meg nem szállt területen a lakosság rossz szemmel tekintett a bécsi udvarra, mert az nem vette figyelembe a magyarok kiváltságait. Alig tudják leplezni elégedetlenségüket, aminek idővel következményei lehetnek – fejezi be érdekes útíráását a huszonnégy éves angol utazó.

Vörösmarty Géza

Megjártam a hadak útját

(Móra Könyvkiadó, 1980, 224 old.)

Nemcsak a történelemtudomány szakavatott művelői jegyzik, öröklítik meg a világban, a népek körében, a helységek határában lezajlott eseményeket, hanem az emberi emlékezet is. Sőt az emlékezetben felhalmozódott, mesésnek tűnő elemeket a kutatás tényei később sokszor igazolják is, mint például az özönvízmondák esetében vagy az irodalmitól feldolgozott ősi regék, mondák inspirálhatják a megszállottakká váló kutatókat az ászára, mint *Schliemann*, a műkedvelő régészt, Trója és Mükéné feltárására.

A magyar történelemhez kapcsolódó, koronként szegényes vagy gazdagabb emléktárhelyből Kósa László állított össze egy szép kötetre valót, s a Móra Kiadó iktatta be a „tíz éven felüli” ifjúság olvasmányai közé. Még szerencse, hogy a kötet aránylag magas példányszámban jelent meg (bár még így is kevés lett. Szerk.), mert bizony Kósa László munkája nemcsak az ifjúság olvasmánya lehet, hanem a felnőttek is, akik történeti ismereteiket ezáltal jobban beilleszthetik a korabeli mindennapok légkörébe.

A kötet tartalmát közelebből az alcím fejezi ki. Azt olvashatjuk tehát benne, amit a magyar történelemből a nép emlékezete megőrzött, megszürt és továbbadott az utókornak. A nép valójában tanítja a történelmi eseményeknek, ha nem is minden eseménynek, mert rendszerint sok mindent elhallgatnak előtte, és sokat el is felejtett. Szívesebben emlékezett vissza az átlagosnál jobbra, szebbre vagy akár a rosszabbra is, így a képzeletében csodákat tevő vagy hozzá társadalmitól közelebb került királyra, államférfira, mint a „rideg” uralkodóra s a török idők, esetleg a

jobbágyság borzalmait ma is inkább beszédtema körében, mint Mária Terézia jobbággyvédő reformjai.

A nép történelmi emlékezete nem ismer korzakokat, időbeli határokat, éppen úgy, mint a folklór különböző műfajai sem, amelyek Kósa könyvének legfontosabb forrásai voltak. Az időnek csak annyi a szerepe, hogy amint az érintett korszak a mához közeledik, az emlékek realitások, megbízhatóbbak, hűebbek a történelem tényeihez. De ahogy ezeket a valós elemeket egyik nemzedék átadja az utókornak, máris megindul a folklorizáció folyamata, mert egyre inkább népköltészeti műfajok elemei keverednek a szövegbe, mint ahogy pl. Kossuth személyéhez is csaknem másfél évszázad távlatában, már mennyi irreális esemény kapcsolódik a helyi hagyományokban.

Kósa László kimutatja, hogy a nép emlékezetében leginkább olyan kiemelkedő személyek nevei és tettei maradnak fenn, akiket haláluk után szándékosan mítosszal vettek körül, kultuszt alakítottak ki körülöttük. De az is megfigyelhető, hogy a kultusz az idők során tartalmában megváltozik, és olyanná alakul, amilyenné a nép, a tömeg teszi. A kultusz tehát folklorizálódik, a közvéleményben más értéket kap, és a szájhagyományokban már ez a *más* jelenik meg.

Kósa László könyvében kitűnő példát nyújt arra, hogy a magyar nép történeti emlékezetének az országos szempontból legfontosabb kulcskérdéseit hogyan kell szépen, közérthetően, az elvi kikövetkeztetéseket is megfoghatóan feldolgozni. Ugyanilyen fontos lehet a helyi emlékezetanyag feltárása,¹ aminek az értékét az is növeli, hogy a ma élők az átélte eseményeknek realitások láncolatában és folyamatában gondolkodnak, mint a több nemzedékes szájhagyományok közvetítői.

A falvakban, városokban külön történelmük van az ott élő embereknek, az elhalt kiemelkedő személyiségeknek, az utcáknak, a házaknak, a középületeknek, a tanyáknak, a romoknak, a fáknak, a helyneveknek, hogy csak néhány tényezőre mutassunk rá. Jó módszereket ismerünk már az emlékezet vallatására; követhető akár a *Nagy Gyuláé*, aki önéletrajzra készíti az idősebb embereket, akár a *Szenti Tiboré*, aki több parasztember közléséből szerkeszt emlékiratot.² Bátran ajánlhatjuk bármelyik, vagy az ezekről eltérő megoldást is.

Kósa László könyvének színességét növelik a bizonyítékok sűrűn felhasznált irodalmi, népköltészeti utalások és a szemléltetésül jó érzékkel kiválasztott fényképek, korabeli rajzok, faragások, pástortornák. Most már csak azt lenne jó tudni, hogy a könyv nyomán a megmaradt, az esetleg meg is említett helytörténeti emlékek védelmére, gondozására több figyelmet fordítanak-e majd, mint eddig.

Tárkány Szűcs Ernő

¹ Ehhez lásd a Honismeretben megjelent útmutatót *Dobos Ilona-Morvay Péter*: Egy falu történeti néphagyománya. 1975. 5-6. sz. 118-121. old., 1976. 1. sz. 63. old. (Szerk.)

² V. ö.: *Szenti Tibor*: Szempontok a paraszti önéletrajz-íráshoz, Honismeret. 1979. 4. sz. 62. old., - *Nagy Gyula*: Az orosházi múzeum önéletrajzi paraszti irányításának praktikái. Uo. 1979. 4. sz. 5. old., valamint *Nagy Ilona*: Önéletrajz-író parasztszövegek című írása és annak irodalomjegyzéke uo. 1982. 5. sz. 8. old. (Szerk.)

Kaba története

(A Hazafias Népfront Helytörténeti Bizottsága és a Kabai Művelődési Ház közreműködésével – kiadta a Kaba Nagyközségi Közös Tanács, 1981. 176 oldal)

Nem szokványos történeti munkával találkozunk az olvasó, aki ezt a kötetet kézbe veszi. Az elbeszélő stílusa, a laza szerkezet miatt, inkább mondható történeti esszégyűjteménynek, amit mégis összekapcsol az, hogy valamennyi írás többé-kevésbé Kaba múltjával foglalkozik. Egy helytörténeti előadássorozat méltó betetőzése ez a kiadvány, a címadásban talán célszerűbb lett volna ezt figyelembe venni, mely jobban összefogja az egymással eléggé laza kapcsolatban álló fejezeteket. A kötet – így is helytörténeti irodalmunk egyik nyeresége, amely egy eddigi fehér foltot hivatott eltüntetni.

A község Árpád kori fennállását bizonyítják a Várad Regestrumban említett Kabai Cseke és Mád. Magára a községre vonatkozó első okiratot majd másfél századdal későbből – 1355-ből – ismerjük Nagy Lajos adományleveléből, amikor Literáti Mihály tárnokmesternek adományozza a szomszédos Kesztergyház és Szovát falukkal egyetemben. Merész állítás azonban a 200 évvel később Debrecenben feltűnt Literátiakat tőle származtatni. E korai időszakban még nem beszélhetünk a családi nevek megállapodottságáról, különösen nem, ha foglalkozásra utaló névről van szó – a későbbi századokban több tucat család élt a Literáti névvel.

Szórványos adatokból a török világ idején találkozzunk Kaba névvel, az 1572-es török fejedő-defter név szerint sorolja fel a község 41 családfőjét.

1594-ben már felégetik és lakosait kardélre hányják a tatárok. A pusztá falu, mely eddig Szabolcs megyéhez tartozott, a Bocskai tulajdonában levő bihari Kerek-vár tartozéka lett, ez ettől kezdve – két országhoz való tartozást is jelentett, amikor Szabolcs a királyi Magyarország, Bihar pedig Erdély része, ebből eredhetett a Vajda Kaba elnevezés, megkülönböztetésként a kunsági Kabától, s egyben utalva a fejedelmek akkor még vajda elnevezésére.

Később Hajdú Kabaként szerepelt, bár hajdútelepítésről nem tudunk, az erdélyi törvénykönyv a hajdúvárosok között sorolja fel. Dankó Imre nyomán közli az akkori hajdútelepek térképét is. A szerző szerint, a szabolcsi hajdúk birtokbeiktatásán, mint hajdúk jelentek meg Deli Bálint és Végh Gáspár – holott még a következő 1608. évben, mint pusztá falu az erdélyi Bánffyak birtoka – ezért nem is lehetett nyoma a II. hajdúfelkelésben való részvételüknek. A szerző kapitányi székhelyként említi Kabát. 1613-ban Apáti Miklós és Szabó János kabai születésű hajdúk követjárásukért kapnak nemesi levelet, bár egy évszázaddal később, mind a két család névvel találkozunk Kabán, az akkori lakhelyük még nem bizonyított. De, hogy

mégis újratelepült, az erdélyi törvénykönyvön túl, az 1660-as Szejdi dúlás a szomorú bizonyíték, s legfeljebb a megtelepülés mikéntjének és idejének tisztázása várat magára.

A XVI. század végére teszi a közeli (Mező-) Szentmiklós végső pusztulását, amely nem a Berettyó, hanem a belőle kiszakadt Kék-Kálló partján feküdt, s száz évvel később néptelenedett el végleg a török, a német és – szomorúan írom le – elsősorban Thököly kurucainak sanyargatásai következtében.

A török uralom múltán Kaba már egyértelműen bihari település. Ott írják össze 1692-ben a kabai és sassi hajdú lakosokkal, s közös sors vár rá is, a bihari hajdúvárosokkal együtt lesz az Eszterházyak derecskei uradalmának a része. Amit csak egy évtizedre odáz el a Rákóczi-szabadságharc, s hogy Kaba is kivette részét belőle, azt a Károlyi-féle mustarkönyv adatai ékesen bizonyítják.

Igen figyelemre méltók az eredeti dokumentumokból való adatközlései. Itt csak futólag említem az 1694-es tatárjárásról szóló jegyzőkönyvet. A figyelmet a kalandozó módon megkerült Kabai Kódexre szeretném felhívni, mely tulajdonképpen Kaba 1702-ben kezdett jegyzőkönyve. A túlnyomóan peres ügyeket tárgyaló jegyzőkönyvben rendre megtalálhatók a tisztségviselők nevei és eskümitái, az alkalmazottak járandóságai, köztük az egyház és az iskola szolgálatát ellátóké is.

Az Eszterházy család uralma Kaba hajdúvárosi kiváltságainak elvesztésével járt, 1719-ben tömegesen költöztek ki Békésszentandrásra. A lakosság állandóan perben és ellentmondásban állt az urasággal, a volt hajdúvárosok többször együttesen léptek fel az Eszterházyakkal szemben. Az országosan elrendelt Urbárium elkészítése sem hozott megnyugvást, s a feltett kérdésre így válaszolnak: „Szabad menetelű emberek és nem örökös jobbágyok vagyunk”. Az örökös szembenállásnak majd csak a jobbágyfelszabadítás után, 1865-ben – egyúttal az Eszterházy-uradalom eladásával járó úrbéri egyezség vetett véget.

A községen keresztül vezetett az egykori só-út, amiért külön javadalmaszásban részesültek: az évi 761 mázsa sót Bánffyhunyadi hozták a kabai szekerekre.

Az 1848-as szabadságharcban a honvédek jelentkeztek mellett a századnyi nemzetőrt állított ki Kaba városa. Az iskolai oktatás, valószínűleg, a reformációval egyidős. Az első rektor nevét 1623-tól ismerjük. Egyik legkiemelkedőbb tanító Sápó Lajos 1867–1900-ig működött – óvoda- és bölcsődealapítással tette a nevét maradandóvá.

Képet kapunk az I. világháború áldozatairól, az őszirózsás forradalom és a proletárdiktatúra kabai eseményeiről, a véres csatáról, mely a román megszállók és a visszavonuló Vörös Hadsereg között zajlott. A II. világháborúban ismét a harcok közepontjába került a község, a megvert német csapatok bosszúját sokáig siratta a falu. A felszabadulás új lehetőségeket hozott, 1979-re már termelt az új kabai gyáróriás, a cukorgyár.

Karacs Zsigmond

Nagysalló – Tekovské Lužany

Nagysalló a Garam völgyének egyik legnépesebb települése, gazdag történelmi múlttal rendelkező községe. 1965-től közigazgatásilag hozzátartozik Kissalló (Tekovské Lužany) és Hölvény (Hulvinky) is.

A községi tanács (Helyi Nemzeti Bizottság) 1980-ban szép kivitelű színes kiadványt jelentetett meg a faluról, ötezer példányban. Kezdeményezésüket annál inkább is értékelnünk kell, mivel Szlovákia déli járásaiban kevés az ilyen kiadvány. Nemcsak a hozzá hasonló községek, de még olyan városok, mint Ipolyság, Fülek, Tornaalja sem rendelkeznek hasonló propaganda- és információs anyaggal.

A kétnyelvű (magyar és szlovák) kiadvány szövegét dr. Sándor Károly, a lévai járási műemlékvédelmi felügyelőség dolgozója írta. Először a község történelmi eseményeit foglalja össze. Az írásból többek közt megtudhatjuk, hogy Sallóról már 1156-ban készültek feljegyzések, s a környék a bronzkorszaktól a római korig lakott település volt. Egy 1508-ból származó okirat szerint Nagysalló városi ranggal rendelkezett, 1662-ben vásártartó jogot kapott, a 18. század táján pedig Bars megye mezővárosai közül itt tartották a legtöbb vásárt. Egy 1796-ban készült feljegyzés szerint Sallón 15 iparos és 6 sókereskedő élt.

Olvashatunk a prospektus tartalmas szövegében az 1848/49-es szabadságharcról is. A falu 1849. április 19-én a szabadságharc egyik legvéresebb csatájának volt a színtere. A Klapka György vezette honvédek hősiességet vívtak a császári csapatokkal. Sándor Károly megjegyzi, hogy a nagysallói csatában „a túlerővel szemben a hazaszeretet és a harci elszántság diadalmaskodott”. A csata emlékére egyébként emlékművet állítottak a faluban, melyet kegyelettel őriz a község lakossága.

A második részben a felszabadulás utáni szocializációról van szó, mindenekelőtt a község két jól működő mezőgazdasági üzeméről.

A kiadványt 22 szép színes felvétel tarkítja, melyeket Benyák József, a Garamvölgye c. járási lap fiatal szerkesztője készített. A képek elsősorban a falu mai arculatát, a mezőgazdasági üzemek részleteit mutatják be. De találunk köztük olyan felvételt is, amely a szabadságharc-hősi emlékművét, az emléktábla szövegét s a népi építészett egy műemlékké nyilvánított házát örökíti meg.

Úgy gondoljuk, ha a faluba vetődő turista kezébe veszi ezt a prospektust, a falu múltjához és jelenéhez egyaránt közelebb kerül. De haszonnal forgathatják a kiadványt a falu lakói, különösen az itt felnövekvő fiatalok is.

Csáky Károly

Bakonyi Béla:

A szántói széles utca

(Kiadja a Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1981. 113 old.)

Újabb szép megyei népdalgyűjteményt tehetünk a már elég szép számú, az ország különböző megyéi által kiadott népdalfüzetek mellé.

A miskolci Herman Ottó Múzeum néprajzi kiadvány sorozatában Bakonyi Béla abaújszántói tanár A szántói széles utca címmel jelentette meg gyűjtését.

A kiadvány 77 abaújszántói és sárazsadányi népdalt tartalmaz.

Nagy érdeklődéssel, megalapozottsággal forgattam és dűdolgattam a dalokat. A megalapozottság azért volt, mert egyes daloknál fülembé csengett egyik, életem nagy élményét adó népi énekes hangja: Sirák Barnabásé. A népi énekesek legnagyobb bika volt, szép hanggal és egyszerű előadásmóddal, tisztán sallangmentesen énekelte vidéki dalait. A dalok legtöbbjét az ő feleségétől gyűjtötte Bakonyi Béla.

A dalok nagy része új stílusú népdal, mégis milyen gyönyörűségre csiszolódott változatokat találhatunk köztük. Van köztük olyan amelyiknek nemessége vetekszik egy-egy régi stílusú népdal szépségével.

Vass Lajos karnagy a kiadvány elején így ír: „... S annak csak mindannyian örülhetünk, ha a népdalgyűjtés megindulása után hetven esztendővel a néphagyomány pusztulása helyett egy-egy közismert dal még értékesebb változatával találkozhatunk, mint ahogy ez gyűjteményünkben tapasztalható...”

Ezért mondanám én arra a kijelentésre, hogy már nem lehet új anyagokat gyűjteni, hogy az ellenkezőjére íme, itt a bizonyíték. Kutatásaink során még bukkanhatunk kincsekre is.

Bakonyi Béla is kincskutató, és örülhetünk amíg ilyen kutatók, ilyen gyönyörűségekkel teszik szobáink, gazdagabbá zenei életünket.

Remélem akik kísérői voltak, gyűjtőútjain sok mindent elletek az adatközlőktől és hasznosítani is tudják majd későbbi életükben.

Gondolok itt a népdaléneklés lejegyezhetetlen finomságaira, a belső emberi tartásra, egyszerű, természetes, előadásmódra.

Bízunk benne, hogy sok ilyen és hasonló kiadvánnyal zenei közlésünk igényét is magasabb szintre tudja emelni.

Végül álljanak itt Bakonyi Béla szavai óhajtnak: „Bízom benne, hogy a megye más járásaiban is követik a példát, mint ahogy én követtem elődeimét, s talán ez a szándék is elősegíti a „Daloló Borsod” kibontakozását.”

Úgy legyen.

Budai Ilona

A HONISMERET 1982. ÉVI X. ÉVFOLYAMÁNAK TARTALOMJEGYZÉKE

Ágoston László: Honismeret – honvédelem 2/3
Dr. Barsi Ernő: Gondolatok a Kodály-évforduló alkalmából 4/5
Nagy Ilona: Paraszttasszonysorsok az önéletírások tükrében 5/8
Pölöskey Ferenc: Életmód- és táj kutatás a hon ismereti mozgalomban 1/6
Dr. Sárközi Zoltán: Az üzemtörténet-írás időszéri elméleti és módszertani kérdései 5/5
Dr. Szatmári István: Gondolatok az anyanyelvi műveltség fontosságáról és helyzetéről 3/3
Dr. Szikossy Ferenc: Az üzemtörténet-írás és a műszaki muzeológia 2/6
Ujváry Zoltán: Népi írásbeliség, kéziratok könyvek 6/3
Urbán Aladár: Battyhány Lajos emlékezete 1/3

KRÓNIKA

Balogh Lajos: A kiskanisai szótár ünneplése 2/17
Barna Gábor: Néprajzi kutatótábor az Ung vidékén 1/18
Barna Gábor: A Tiszazug történeti-néprajzi kutatása 2/10
Bencze Géza dr.: Kiállítás nyílt Deák Ferenc kehidai kúriájában 1/16
Bognár András: A tanyanevekről 6/14
Borbély Lajos: Csánki Dezső-emlékülés Füzesgyarmaton 6/14
Boross Zoltán: A Sarló-emléktárgyak gyűjtése Debrecenben 2/16
B. Szatmári Sarolta dr.: A komárom megyei VIII. honismereti szakköri szemléről 1/12
Csiffáry Gergely dr.: A XIV. Országos Honismereti Diáktábor 2/14
Dóka Klára: Helytörténeti források az Országos Vízügyi Levéltárban 2/17
Furuglyás Géza: Az eltűnt idő nyomában Rákospalotán 1/11
Gadl Zsigmond: A földesi Balásházy János Kertbarátkör múzeuma 3/17
Gdl József: Honismereti munka a marcali járásban 3/12
Gordon Judit: Budapest műemlékeinek védelméről 3/6
Halász Péter: A VI. Nyári Művelődési Tábor az Ipoly mentén 6/12
Halász Péter: Simon Ferenc Józsefné halálára 6/17
Hampel Tamásné: A gölönccsérsg emlékei a hódmezővásárhelyi Kiss Lajos Általános Iskolában 1/17
Hála József: „Amit írtam, . . . a falu népének szántam.” Magyarhermény krónikása 5/15
Jávor Ágnes: Honismereti munkaközösségek Szabolcs-Szatmár megyében 3/9
Jávor Ágnes: Két Szabolcs-Szatmár megyei honismereti tábor 6/11
Kálmán Gyula: Kiss Ferenc emlékének ébresztése Szilsárkányban 5/11
K(isfaludi) S(ándor): Bemutatkozik a gyöngyösi honismereti szakkör 4/13
Kovács Károly: Néprajzi tájkonferencia Poroszlón 1/13
Könyvtári jubileum Hódmezővásárhelyen 5/13
Krisztián Béla: Föld alatti bányászati kiállítóhely Pécsen 1/18
Krisztián Béla: A Pécsi Bányászati Múzeum megnyitása 5/14
Krisztoff Andrásné: Emléktáblás házak, szobrok, emlékművek, síremlékek Békésmegyében 3/15
Máté György: Honismereti nap Gödöllőn 1/14
Molnár Ambrus: Református vallási néprajzi konferencia 1/10
Molnár Balázs dr.: Szücs Sándor 6/15
Molnár Imre: A Budapesti Üzemtörténeti Szakcsoport munkájáról 4/12
Módy György dr.: A debreceni Nagytemplom körüli ásatások eredményei 3/10
Nagy Ferenc: Honismereti munka a történelemtanításban 4/7

Olsvai Imre: Borsai Ilona 6/16
Papp György–Trencsényi László: Kerek egy esztendő Csillebérc-Magyarországon 6/6
Rakó József: Fejfa a vajai temetőben 4/16
Simon Károly: Szakmunkástanulók Országos Honismereti Tábor 6/8
Szabó Bendegúz: Helytörténeti vetélkedő Budapest XIV. kerületében 6/9
Száz Pál: Juhos Rudolf népművész alkotásai 5/17
Tompa Éva: Úttörő-népművészeti tábor Nyíregyháza-Sóstón 6/12
T(óth) I(stván): In memoriam Baranyai Júlia 3/18
Tóth István dr.: Történelmi emlékhelyek a Pécs melletti Jakab-hegyen 4/14
 Történelmi–honismereti szeminárium Pozsonyban 4/12
Trencsényi László – Papp György: Kerek egy esztendő Csillebérc-Magyarországon 6/6
Trugly Sándor id.: Aradi vértanú sírja Margonyán 5/13
Viga Gyula dr.: Húszéves az Istvánffy Gyula-gyűjtőpályázat 4/8
Vőd Imre: Húszéves a szigetszentmiklósi honismereti szakkör 3/16

A HONISMERETI KUTATÁS FORRÁSAI

Für Lajos: Agrármúltunk legfontosabb kapitalizmus kori forrásai 3/19
Láczay Magdolna: A Szabolcs-Szatmár megyei Levéltár szerepe a honismereti mozgalomban 1/21
Mezey László Miklós: A főváros helytörténeti könyvtára 1/20
Szpos Csaba dr.: A Kaposvári Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár Helyismereti Részlegének munkájáról 1/23

ÉVFORDULÓK

Andrásfalvy Bertalan: Kiss Géza emlékezete 2/21
Ag Tibor: Kodály emléke a Mátyusföldön 6/21
Bariska István dr.: Az 1532-es török hadjárat és Kőszeg ostroma 6/26
Bottyán János: Baksay Sándor százötven éve 5/25
Deregán Gábor: Haza és haladás. Pozsgai Imre művelődési miniszter a 450 éves pápai és sárospataki kollégiumról 1/25
Dobos László: Egy találkozó évfordulójára 2/24
Gyórfy Sándor: Gondolatok a magyar néprfrontmozgalom kibontakozásának 40. évfordulóján 1/27
Héberger Károly dr.: Kétszáz éves a műszaki felsőoktatás a fővárosban 6/30
Katona Magda dr.: Vámbéry Ármin három keleti utazása 3/25
Kálnoki Kis Tamás: Megkészt emlékezés Vasadi Nagy Gyulára 2/22
Kóka Rozália: Kodály a bukovinai székelyek emlékezetében 6/19
Olsvai Imre: Kodályra emlékezők között Galántán és a Zoborálján 6/23
Szatmáry Lajos: In memoriam Somogyi Imre 6/34

Szemere Gyula dr.: Százötven éves az akadémiai helyesírás 3/24
Szilágyi Miklós dr.: Száz éve született Lukács Károly 4/17
Vargha László dr.: Viski Károly (1882–1945) 5/23
Varga Lajos: Hetvenöt éve született Szabédi László 6/35
Zolnay László: Nagy Lajos és Buda 5/19

VÁLTOZÓ HAZÁNK

Hetényi István: Beloiannisz. Fejezetek egy magyarországi görög falu történetéből 5/28
Kovács Árpád dr.: A balatoni úthálózat kiépítésének története 2/26
Kováts Zoltán dr.: Népesedés és életmódkutatás 2/33
Őrsi Julianna: Életforma-változások egy alföldi mezővárosban 1/33
Pálmány Béla: A balatoni hajózás újjáépítése, 1945–1949 3/28

BESZÉLGETÉS

Emlékműkultusz–emlékműkultúra. Dr. Liptai Ervin hadtörténnéssel beszélget *Deregán Gábor*. 3/45
 Honismereti mozgalom Ózdon. Nagy Károllyal beszélget *Kerékgyártó Mihály* 5/41
 A magyar kultúra nemzetközi pozíciójáról. Gönyei Antallal a KULTÚRA Külkereskedelmi Vállalat vezérigazgatójával beszélget *Ágoston László* 1/36
 A népballada múltja és jelene. Ráduly János kibédi folkloristával beszélget *Hajdú D. Dénes* 6/45
Zika Klára: Látogató a szécsényi múzeumban 4/19

TÁRLAT

Lükő Gábor: Szeméten tengődő táltosaink 4/34
Szajkó Pál: Részletek a Wekerle-telep épületeiről 5/48
 A történelem futószalagján 1/56

HAGYOMÁNY

Balassa Iván: Fucker Frigyes Jakab 1/42
Bogyirka Emil: Török Flóris, a pesterzsébeti iskolalapító 4/29
Csikész Ferenc dr.: Mikecs László emlékezete 2/44
Csókás Ferenc: Farsangi tojásszedés Bényben 1/47
Gajdos Gusztáv: Múlt századi gőzgépek a Körösök vidékén 6/37
Gelencsér Mihály: A honismereti mozgalom Pécsen az 1930-as években 3/40
H. Demeter Dénes: A nyergesetői emlékmű 1/48
Hegyi József: Rákóczi hamvainak fogadtatása Zemplén megyében 3/39
Himlér György: Nécsey István – egy elfeledett festő és természetbúvár 5/39

szokás és népköltészet 4/55

Szántó György Tibor: Jókai Mór: Emléksorok. Napló 1848–49-ből 5/50

Szekeres László: Amit az idő eltemet (Trugly Sándor) 3/62

Szenti Tibor: Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások 4/54

Szikora András: Szikszó 3/62

Szikszó (Szikora András) 3/62

Szilágyi Ferenc: A Bibliotheca Bekesiensis kötetei 3/50

Szlovákiai honismereti kalauz (Varga Béla) 1/58

Szombathelyi Viktor: Báro Mednyánszky Alajos: Festői utazás a Vág folyón Magyarországon, 1825 5/51

Szőreg és népe (Molnárné Mayer Mária) 3/54

Taba István: Baranya megye története az őskortól a honfoglalásig 3/55

Tárkány Szücs Ernő: Kósa László: Megjártam a hadak útját 6/62

Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások (Szenti Tibor) 4/54

Tegzes György: Ének-zene 4. (Balla Tibor) 2/melléklet

Timaffy László dr.: Pénovátz Antal: Vajdasági magyar néprajz kalauz 2/melléklet

Tóth István: Hidvégi Lajos: Ceglédi históriák 3/57

Tóth Tibor: Szénbányászat a Dorogi-medencében 1781–1981 (Krisztián Béla) 3/61

T(ölgyesi) J(ózsef): Horváth József: Vörösberény története 3/61

Trugly Sándor: Szekeres László: Amit az idő eltemetett 3/61

Tuba István: A Győri Múzeum Évkönyve 3/59

Tüskés Gábor: Bartha Elek: A hitélet néprajzi vizsgálata egy zempléni faluban 4/52

Új Mindenes Gyűjtemény (Sándor László) 3/49

Ujváry Zoltán dr.: Népszokás és népköltészet (Dr. Szamosujvári Sándor) 4/55

Varga Béla: Szlovákiai honismereti kalauz 1/58

Válogatott dokumentumok Csongrád megye munkásmozgalmának történetéből 1868–1917 (Dr. Fábián György) 5/53

Veszelkáné Gémes Eszter: Történetek Rúza Sándorról (Dr. Kovács Ágnes) 4/53

Vörösmarty Géza: Edward Brown: Utazás Komáromból a magyarországi bányavárosokba és onnan Bécsbe 6/61

Zachar József: Deák Ernő: A magyar korona országainak városügye 1/57

Zákonyi Ferenc dr.: A szántóöldi rév története (Dr. Dömötör Sándor) 4/48

KILÁTÓ

Hofer Lajos dr.: A CSEMADOK érsekújvári honismereti munkájáról 2/61

Kőrösi Csoma ünnepség Tokióban 2/60

Nagy Csaba: A Párizsi Magyar Jótékony Egylet története, 1842–1852. 4/57

Zachar József: Az amerikai függetlenségi ünnepségek magyar vonatkozásai 4/59

FÓRUM

Bodolay Géza dr.: Az irodalmi topográfia eredményeiről és terveiről 4/60

Hulényi Miklós: Társadalmi összefogás műemlékeink megóvásáért 2/57

Morvay Péter: Egy mese – két kutatási feladat 5/60

M(orvay) P(éter): Ki, mit tud róla? 3/borító

Polónyi Péter: Egy elpusztult múzeumról 5/58

Wölffel Lajos levele az útikönyvek hibáiról 2/59

HÍREK

Barsi Ernő 6/melléklet

Hagymássy Sándor 5/64

Kálmán Gyula iff. 5/64

Krisztián Béla 6/64

Krisztián Béla 6/melléklet

Márkus Zoltánné 5/63

Szamosujvári Sándor dr. 6/melléklet

Vargáné Major Judit 2/62

Vargáné Major Judit 5/63

Vargáné Major Judit 6/melléklet

GYŰJTÉSI ÚTMUTATÓ

Barna Gábor: A paraszti kisiparok kutatásához 5/melléklet

Bodolay Géza: Az irodalmi topográfiához 4/melléklet

PÁLYÁZAT

Fejős Zoltán: az 1981. évi Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázat mérlege 3/melléklet

Felhívás a nagyvilág magyarjaihoz 3/melléklet

A Kiskőrösi városi Tanács pályázata 2/melléklet

Morvay Péter: A folklór a mai életben 2/melléklet

A néprajzi és nyelvjárási gyűjtők XXX., jubileum pályázati felhívása 2/melléklet.

- Gazdag István*: A közös gazdálkodás 30 éve Túrkevéen 3/57
- Gazda Klára*: Gyermekvilág Esztelneken (*Kovács Ágnes*) 1/64
- Gál Sándor*: Mesét mondok, valóságot (*Mezey László Miklós*) 5/56
- Gerő Győző*: Az oszmán-török építészet Magyarországon (*Kelemen András*) 3/63
- Gonda Ferenc*: Kaba története (*Karacs Zsigmond*) 6/63
- Gunda Béla*: Kósa László: A burgonya Magyarországon 3/58
- Gunda Béla*: Selmeczi Kovács Attila: Győrffy István 1/60
- A Győri Múzeum Évkönyve (Tuba István)* 3/59
- Gyúró Ferenc dr.*: Balassa Iván: Alsónémedi története és néprajza 1/59
- Hajdú-Bihar temetőművészete (Dr. Szamosujvári Sándor)* 5/melléklet
- Halász Péter*: A Makói Múzeum Füzetei 1/60
- Hidvégi Lajos*: Ceglédi históriák (*Tóth István*) 3/57
- Horváth József*: Vörösberény története (*Tölgyesi J(ózsef)*) 3/61
- Jókai Mór*: Emléksorok, Napló 1848–49-ből (*Szántó György Tibor*) 5/50
- Jung Károly*: Népköltészeti gyűjtemények a Vajdaságban 1/61
- Kalapis Zoltán*: Balladaénekesek, mesemondók, vásárosok (*Kósa László*) 1/62
- Karacs Zsigmond*: Gonda Ferenc: Kaba története 6/63
- Kecskemét és a kecskeméti puszták (Békés József)* 3/53
- Kelemen András*: Demény István Pál: Kerekes Izsák balladája 1/63
- Kelemen András*: Gerő Győző: Az oszmán-török építészet Magyarországon 3/63
- Kelemen András*: Rásonyi László: Hidak a Dunán 4/49
- Két új népzenei hanglemezeiről (Kirdy Györgyi)* 6/57
- Kirdy Györgyi*: Két új népzenei hanglemezeiről 6/57
- Kisasszony Éva dr.*: Perczel Miklós honvéd ezredes naplója az emigrációból 3/56
- Kovács Ágnes dr.*: Gyermekvilág Esztelneken 1/64
- Kovács Ágnes dr.*: Népismereti dolgozatok 1980 4/54
- Kovács Ágnes dr.*: Veszelkáné Gémes Eszter: Történetek Rúza Sándorról 4/53
- Kóka Rozália*: Sebestyén Ádám: Bukovinai székely népmesék I–II. 4/51
- Kósa László*: A burgonya Magyarországon (*Gunda Béla*) 3/58
- Kósa László*: Kalapis Zoltán: Balladaénekesek, mesemondók, vásárosok 1/62
- Kósa László*: Megjártam a hadak útját (*Tárkány Szűcs Ernő*) 6/62
- Kós Károly dr.* – Szentimrei Judit – dr. Nagy Jenő: Moldvai csángó népművészet (*Dr. Domonkos Pál Péter*) 6/58
- A közös gazdálkodás 30 éve Túrkevéen (Gazdag István)* 3/57
- Lőkös Zoltán*: Péter László: Kodály Szegeden 6/56
- Krisztián Béla*: Erre alá a Baranya szélén 2/melléklet
- Krisztián Béla*: Rácz Sándor: Komlói tájékoztató 5/53
- Krisztián Béla*: A mohácsi malomgátban reng a nád 4/56
- Krisztián Béla*: Tóth Tibor: Szénbányászat a Dorog-medencében 1781–1981. 3/61
- Leblancné Kelemen Mária*: Somogy megye múltjából 3/52
- Magyar irodalmi hagyományok szlovákiai lexikona (Szabó Zsolt)* 4/48
- A Makói Múzeum Füzetei (Halász Péter)* 1/60
- Marosi Endre*: Az ausztriai magyarokról 3/63
- Mezey László Miklós*: Gál Sándor: Mesét mondok, valóságot. 5/56
- A mohácsi malomgátban reng a nád (Krisztián Béla)* 4/56
- Molnár József*: A Bihari Múzeum Évkönyve II. 3/60
- Nagysalló–Tekovské Luzany (Csáky Károly)* 6/64
- Népismereti dolgozatok 1980. (Dr. Kovács Ágnes)* 4/54
- Népköltészeti gyűjtemények a Vajdaságban (Jung Károly)* 1/61
- Novák László*: Fejfák a Duna–Tisza közén (*Szenti Tibor*) 5/57
- Pálmány Béla*: Dokumentumok a magyar közlekedés történetéből 1945–1949 (*Alföldi Vilma*) 5/54
- Perczel Miklós honvéd ezredes naplója az emigrációból (Dr. Kisasszony Éva)* 3/56
- Pénovátz Antal*: Vajdasági magyar néprajzi kalauz (*Dr. Timaffy László*) 2/melléklet
- Péntek János*: A kalotaszegi népi himzés és szókinccse (*Balogh Lajos*) 4/50
- Péter László*: Kodály Szegeden (*Lőkös Zoltán*) 6/56
- Rácz Sándor*: Komlói tájékoztató (*Krisztián Béla*) 5/53
- Rásonyi László*: Hidak a Dunán (*Kelemen András*) 4/49
- Romániai Magyar Irodalmi Lexikon I. (Szabó T. Ádám)*
- Sándor László*: Új Mindenes Gyűjtemény 3/49
- Sebestyén Ádám*: Bukovinai székely népmesék I–II. (*Kóka Rozália*) 4/51
- Selmeczi Kovács Attila*: Győrffy István (*Gunda Béla*) 1/60
- Somogy megye múltjából (Leblancné Kelemen Mária)* 3/52
- Szabó Gyula*: Volt egyszer egy gyermekkor (*Csáky Károly*) 5/55
- Szabó T. Ádám*: Finn helytörténeti monográfia 5/52
- Szabó T. Ádám*: Romániai Magyar Irodalmi Lexikon I. 4/47
- Szabó Zsolt*: Magyar irodalmi hagyományok szlovákiai lexikona 4/48
- Szamosujvári Sándor dr.*: Hajdú-Bihar temetőművészete 5/melléklet
- Szamosujvári Sándor dr.*: Dr. Ujváry Zoltán: Nép-

Högye István dr.: Kazinczy Ferenc és a Kossuth család 5/38

Högye István dr.: Medgyessy Ferenc hősi emlékműve Sárospatakon 2/43

Illés Ilona: A magyarországi történelmi emlékek nyilvántartása 2/47

Karsai János: Hagyományörzés a bőrfeldolgozó iparágakban 1/44

Korán Imre: Népi írók a diósgyőri vasgyárban 6/38

Laza István: A gyökerek nyomában. Rendhagyó családtörténet 6/41

Lánczos Zoltán: Adalékok Szőlős (Vértesszőlős) történetéhez 4/27

Lele József ifj.: Üzemtörténeti Gyűjtemény a szegedi Pick Gyárban 1/46

Lengyel Alfréd dr.: Miért nem alakult Győrött Demokrata Kör? 3/37

Lukács László: A székesfehérvári Palotaváros régi utcái 4/21

Matuss Lászlóné: „Nincs ki mellettünk szólna”. A dunapentelei jobbágyok helyzete a XVIII. században 3/35

Pogány Mária: A vasútépítő munkások munka- bér- és életviszonyai a XIX. század második felében. 5/52

Seresné dr. Szegőfi Anna: Borsod vármegye leg- régibb pecsétnyomója 4/24

Szele Lajos dr.: Bod Péter emlékezete 5/37

Szilágyi Miklós: A néprajzi kutatások első korszaka Tolna megyében 2/40

Tok Béla: Rovásírást lándzsavég a Komáromi Dunamenti Múzeumban 3/33

Vörösmarty Géza: Csorba József, a magyar köz- egészségügy úttörője 5/36

Zongor Ferenc: Berzsenyi Lénárd, az olasz vár- börtön „rajzolója” 2/34

TERMÉS

Bánkiné Molnár Erzsébet: Kiskunfélegyháza 1743. évi újratelepülése egy eddig ismeretlen összeírás tükrében 5/43

Berey Katalin: Hogyan épült a Wekerle-telep? 5/46

Göcsei Imre dr.: A Rábaköz természetföldrajza 2/54

Hidvégi Lajos: A Cegléd-homokpusztai agrárprole- tár földbérleti szövetkezet 1901–1945 1/51

Hurtony Julianna: Egy falusi bábaasszony vissza- emlékezéseiből 2/52

Ludwig Emil: Az egykori gömöri bányavidék köz- építési emlékeiről 6/48

Pozder Miklós: A Nádor Huszárezred gyöngyösi emlékei 2/49

Szenácssy Zoltán dr.: Jókai nyomában a Felvidéken 4/42

Szőllősi Kálmán: Régi történetek Hencidáról 3/41

Szűcs Judit: A szentesi iparosok és parasztok társadalmi kapcsolatai a XX. század első felében 6/53

Vadász György: A csarodai templom a művelődés- történet tükrében 4/36

Varga Gábor dr.: A csáti „miskák” kigyómotívumá- nak rejtélyéhez 3/43

KÖNYVESPOLC

Alföldi Vilma: Pálmány Béla: Dokumentumok a magyar közlekedés történetéből 1945–1949. 5/54

Az ausztriai magyarokról (Marosi Endre) 3/63

Bakonyi Béla: A szántói széles utca (Budai Ilona) 6/64

Balassa Iván: Alsónémedi története és néprajza (Dr. Gyúró Ferenc) 1/59

Balla Tibor: Tegzes György: Ének-zene 4. 2/mellék- let

Balogh Lajos: Péntek János: A kalotaszegi népi himzés és szókincse 4/50

Baranya megye története az őskortól a honfoglalásig (Taba István) 3/55

Bartha Elek: a hitélet néprajzi vizsgálata egy zemp- léni faluban (Tuskés Gábor) 4/52

Báró Mednyánszky Alajos: Festői utazás a Vág folyón Magyarországon 1825. (Szombathy Viktor) 5/51

Bence Lászlóné: Szivárványos az ég alja (Dr. Béres András) 2/melléklet

Békés József: Kecskemét és a kecskeméti puszták 3/53

Béres András dr.: Bencze Lászlóné: Szivárványos az ég alja 2/melléklet

A Bibliotheca Bekesiensis kötetei (Szilágyi Ferenc) 3/50

A Bihari Múzeum Évkönyve II. (Molnár József) 3/60

Borus Rózsa: Topolya népszokásai (Fehér Zoltán) 5/melléklet

Brown, Edward: Utazás Komáromból a magyar- országi bányavárosokba és onnan Bécsbe (Vörös- marty Géza) 6/61

Budai Ilona: Bakonyi Béla: A szántói széles utca 6/64

Csáky Károly: Nagysalló–Tekovské Luzany 6/64

Csáky Károly: Szabó Gyula: Volt egyszer egy gyer- mekkor 5/55

Deák Ernő: A magyar korona országainak város- ügye 1780–1918. (Dr. Zachar József) 1/57

Demény István Pál: Kerekes Izsák balladája (Kele- men András) 1/63

Domokos Pál Péter dr.: Dr. Kós Károly–Szentimrei Judit – dr. Nagy Jenő: Moldvai csángó népművé- szet 6/58

Dömötör Sándor dr.: Dr. Zákonyi Ferenc: A szán- tódi rév története 4/48

Erre alá a Baranya szélén (Krisztián Béla) 2/mellék- let

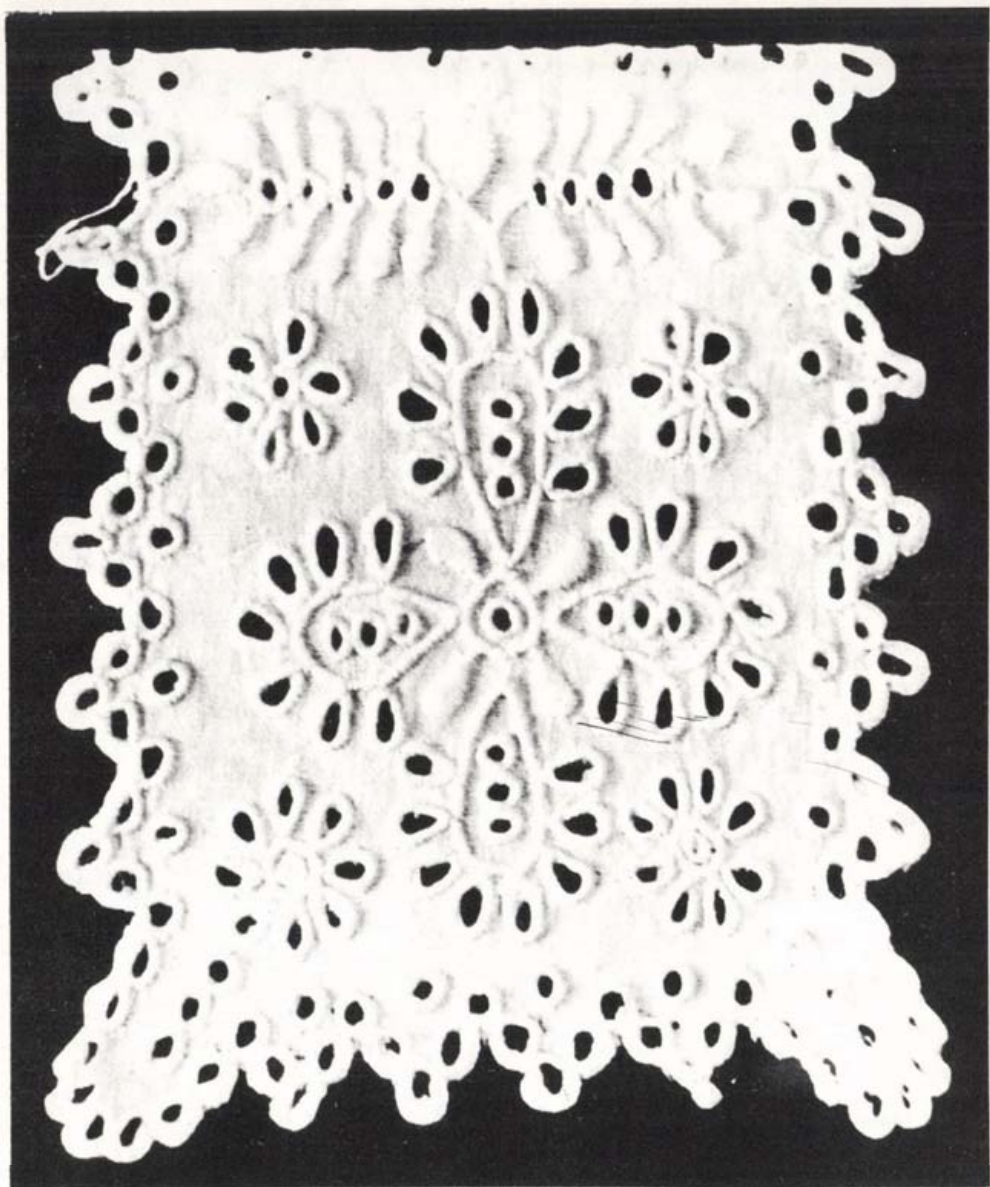
Fábián György dr.: Válogatott dokumentumok Csongrád megye munkásmozgalmának történetéből 1868–1917. 5/53

Fehér Zoltán: Borus Rózsa: Topolya népszokásai 5/melléklet

Fejős Zoltán: A Folklor Archivum tizenkét kötete 1/55

Finn helytörténeti monográfia (Szabó T. Ádám) 5/52

A Folklor Archivum tizenkét kötete (Fejős Zoltán) 1/55

Fejkendő részlet „négyágú taliga” és „búzakalász” mintával. Gyemes, Zoborvidék. (Móser Zoltán felvétele)